

Atf: Yudulmaz, S. (2022). Geç Ergenlikte Saldırganlığın Yordayıcıları: Cinsiyet Bağlamında Akademik Başarı, Geleneksel ve Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algısı ile İlişki: Türkiye Örneği. *Sosyoloji Dergisi, 44, 221-248.*

Araştırma Makalesi / Research Article

GEÇ ERGENLİKTE SALDIRGANLIĞIN YORDAYICILARI: CİNSİYET BAĞLAMINDA AKADEMİK BAŞARI, GELENEKSEL VE EŞİTLİKÇİ TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI İLE İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ*

Sezer YUDULMAZ**

Öz

Cinsiyet rolleri kişilerin kendilik algılarını ve nasıl davranacaklarını belirlerken, cinsiyetçi veya eşitlikçi tutumlara sahip bireylerin bu tutumlarına paralel yüksek ya da düşük benlik imajı geliştirerek saldırganlık gibi olumsuz davranışlara yönelme olasılığının olduğu belirtilmektedir. Çalışmada geç ergenlik döneminde üniversite öğrencilerinin akademik başarı boyutunda kendilik algıları ile geleneksel ve eşitlikçi boyutta toplumsal cinsiyet algılarının duygusal, bilişsel ve araçsal boyutta saldırganlık eğilimlerine etkisi araştırılmaktadır. Evreni Türkiye’de devlet üniversitelerinde öğrenim gören 805 (234 Kadın ve 635 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin elde edilmesinde anket formu, akademik başarı algısı, eşitlikçi ve geleneksel toplumsal cinsiyet algısı ölçekleri ile öfke, düşmanlık, sözlü saldırganlık ve fiziksel saldırganlık ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler; akademik başarı algılarının kadın ve erkek öğrencilerde orta düzeyde ve eşit; toplumsal cinsiyet algılarının geleneksel boyutta ortalamanın altında zayıf, fakat eşitlikçi düzeyde her iki cinsiyet için yüksek ve güçlü; geleneksel toplumsal cinsiyet ve akademik başarı algılarının saldırganlığın dört boyutu ile ters yönlü bir ilişki içinde olduğu, fakat eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı ile saldırganlığın hiçbir boyutu arasında bir ilişki kurulamadığını göstermektedir. Cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde, cinsiyetçi

* Yudulmaz, S. (2022). “Saldırganlığın Yordayıcıları: Benlik İstikrarsızlığı, Sosyo-Demografik ve Ailesel Faktörlerle İlişki: Türkiye Örneği”. *Sosyoloji Dergisi, 43*, s. 1-21 künyeli yayınlanmış çalışmanın tamamlayıcısı niteliğinde olup, cinsiyet bağlamında saldırganlığın alt boyutlarının akademik başarı, geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmadır. Ancak çalışmada ilişkisi araştırılan değişkenlere ait bazı verilerin eksikliği nedeniyle analizler 805 katılımcının verileri üzerinden yapılmıştır.

**Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, sezerayan@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0248-5729

Makale Gönderim Tarihi: 04/08/2022, Makale Kabul Tarihi: 18/10/2022

tutulmlara ve düşük akademik başarı algısına sahip kadınların daha çok öfke ve düşmanca eğilimlere, erkeklerin ise yine düşmanca ve sözlü saldırgan eğilimlere sahip oldukları, kadınların saldırganlık eğilimlerini daha çok duygusal ve bilişsel boyutta yaşarken, erkeklerin saldırganlık eğilimlerini bilişsel ve araçsal boyutta yaşadıkları gözlemlendi. Cinsiyet farkı gözetmeksizin, geleneksel toplumsal cinsiyet algısının zayıf olması, güçlü olmasına göre saldırgan eğilimlerin azalması yönünde etki yaparken, erkek olmanın özellikle fiziksel saldırgan eğilimler üzerinde pozitif yönde ve doğrudan bir etkiye sahip olduğu gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Geç ergenlik, Akademik başarı algısı, Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı, Eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı, Saldırganlık

Predictions of Aggression in Late Adolescence: Its Relationship with Academic Success and Traditional and Egalitarian Gender Perception in Sex Context: The Case of Turkey

Abstract

While gender roles determine people's self-perceptions and how they will behave, it is stated that individuals with sexist or egalitarian attitudes are likely to develop high or low self-images in parallel with these attitudes and tend to negative behaviors such as aggression. In this study, it is aimed to determine the effects of university students' perceptions of academic achievement and traditional and egalitarian gender perceptions on aggressive tendencies in emotional, cognitive and instrumental dimensions. The population of the research consists of 805 (234 female and 635 male) students studying at state universities in 5 regions of Turkey. A questionnaire form, self-perception, gender-perception and aggression scales were used to obtain the data. The data obtained from the research shows that the perceptions of academic achievement are moderate and equal in male and female students; gender perceptions are weak below average in the traditional dimension, but high and strong for both genders at the egalitarian level; shows that traditional perceptions of gender and academic achievement are inversely related to the four dimensions of aggression, but no relationship can be established between the perception of egalitarian gender and any dimension of aggression. When evaluated according to genders, it has been determined that women with sexist attitudes and low academic achievement perception have more anger and hostile tendencies, while men with sexist attitudes and low academic achievement perception have hostile and verbally aggressive tendencies. It was determined that while women experienced their aggression tendencies more in emotional and cognitive dimensions, men

experienced their aggression tendencies in cognitive and instrumental dimensions. Regardless of gender, the traditional gender perception of being weak has a decreasing effect on aggressive tendencies, as opposed to a strong perception of traditional gender which has an increasing effect on such tendencies, being a male has a direct positive effect on physically aggressive tendencies.

Keywords: Late adolescence, Academic achievement perception, Traditional gender perception, Egalitarian gender perception, Aggression

Giriş

Öğrenci gelişimindeki temel psikolojik faktörlerden biri, kişinin fiziksel, duygusal, zeka, akademik, sosyal ve aile gibi farklı alan veya düzeylerde kendisine ilişkin algısı olarak tanımlanan benlik kavramıdır. Bazı araştırmacılar benlik (öz) kavramının, öznenin kişiliğinin konfigürasyonunda yer alan ve bireyin refahını etkileyen temel faktörlerden biri olduğuna işaret etmektedir (Esnaola, Elosua, Freeman, 2018; Turner, Shattuck, Finkelhor, Hamby, 2017; Bacchini, Licenziati, Affuso, Garrasi, Corciulo, Driul, 2017).

Bireyin yalnızca ona özgü tutumlardan, duygulardan, algılardan, değerlerden ve davranışlardan ibaret kendine ilişkin görüşü"; (Gander ve Gardiner, 2010, s.492), kendisi hakkında sahip olduğu bir dizi imge olarak benlik kavramı, bireyin kendisini anlamlandırma ve kendini özellikle kendisine açıklamanın öznel ifadesi olarak yorumlanabilir. (Berger ve Luckmann, 1991, s.118). Bu benliğin bilişsel yanısıdır. Benliğin duygusal boyutu olan benlik saygısı ise bireyin benliği beğenme ve değerli bulma derecesidir. Bütün bunlardan, ortak olarak kişilik diye adlandırılan olgu ortaya çıkmaktadır. Bireyler farklı düzeyde benlik farkındalığına, kişi olarak kendileri hakkında farklı fikirlere ve bunların sonucunda onların kişiliği olarak yorumlanan olguyu ifade etmede farklı yollara sahiptirler. Adams'ın (1995, s.117) da belirttiği gibi "Her birimiz ben böyle bir kişiyim tarafından yapılandırılmış belirli bir benlik imgesine sahibizdir". Benliğimiz doğduğumuz andan itibaren, başımızdan geçen sayısız olaylarla, çevremizde temas da bulunduğumuz kişilerin etkisiyle yavaş yavaş oluşur.

Benliğe sosyolojik yaklaşım, benliği toplumsal (kişilerarası) etkileşim süreci içerisinde inşa edilen, yalnız ideal olma isteği ile değil, aynı zamanda diğer insanlarla olan etkileşimde kendini nasıl gördüğü ile de beslenen ve toplumsal sınanmalara açık, sürekli ve değişebilen bir sosyal varoluş hali olarak ele almaktadır. (Adams, 1995, s.118; 21). Mead'e (1972, s.181-194) göre de benlik, daha geniş olan yapının nesnel gerçekliğinin bir içselleşmesini ya da öznel bir

yorumunu temsil eder. Gerçekten de 'benlik' kişinin '*genelleştirilmiş diğerleri*' ya da daha geniş topluluğun toplumsal alışkanlıklarının içselleştirilmesidir. Bu benlik, kişiler 'diğerlerinin rollerini almayı' öğrendikçe ya da oynamaktan çok onlara katıldıkça gelişir. Mead'e göre ilişki içerisinde olduğumuz diğerlerini tanımadığımız sürece kendimizin kim olduğunun farkına varamayız. Bu nedenle ötekine karşı tutum alabilmek için bireyin bir benlik olarak kendini fark edebilmesi gerekir (Taylor ve Spencer, 2004, s. 2). Kısaca benliğimiz, sadece sosyal dünyamızı biçimlendirmez, aynı zamanda onun tarafından da biçimlendirilir. (Dökmen, 2009, s.169). Literatürde benliğin bir kuram- bireyin farkında olmadan deneyimleyen, işleyen bir birey olarak-kendisi hakkında inşa ettiği bir teori olduğu ve bireyin yaşantıları yoluyla doğrulanmaya çalışıldığı öne sürülmüştür. Bu görüşe göre, benlik geniş bir kavramsal sistem içinde, hiyerarşik olarak organize edilmiş kavramları içeren, iç tutarlılığı olan bir alt sistemdir ve toplumsal, manevi benlik gibi farklı görgül benlikleri içerir. (Epstein, 1973, Berg ve Snyder, 2010).

Daha yakın zamanlarda yapılan çalışmalarda benliğin heterojen bir yapıya sahip olduğu (Byrne, 1984; Fleming ve Courtney, 1984; Marsh, Barnes, Hocevar, 1985) ve bu yapının şekillenmesinde aile, okul ve akranla ilişkilerinin bireyin sosyal algılama, fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde etkili olduğu, ancak bireyin, bu açıların her biri ile ilgili olarak farklı bir biçimde kendisini algılayabileceği ve değerlendirebileceği, bu değerlendirmenin sosyal işleyişe bağlı olduğu ifade edilmektedir (Berg ve Snyder, 2010; Hazel ve Wurf, 1987; Vermerien, Bogaerts, Ruchkin, Deboutte, Schwab-Stone, 2004; Garnefski, 2000; Rice ve Mulkeen, 1995). James (1950, s. 154), diğerlerince nasıl algılandığımız bizim açımızdan önemli olduğu için farklı sosyal ortamlarda farklı sosyal kimliklerimiz olduğundan ve içinde bulunduğumuz yerlere ya da koşullara göre farklı rollere büründüğümüzden söz eder. Aile içinde, çocuklarımızın yanında, iş yerimizde ya da bir müşterinin yanında farklı davranmamızın sebebi sosyal benliğimizdir. James'e göre sosyal benlik sayımız, bizi tanıyan insan sayısıdır.

Kültürel psikoloji ise kültürün benlik üzerindeki etkisine odaklanır. Bu yaklaşıma göre, yaşanan kültürel çevre bireylerin bilişsel, duygusal ve güdülenmeleriyle ilgili yapılarını etkilediği gibi aynı zamanda benliklerini de etkiler. Kültürle ilgili psikoloji literatürü, kişilerin davranışlarının, tercihlerinin, yönelimlerinin, kısaca psikolojik işleyişlerinin, içinde yaşadıkları kültürde yaygın olan inanç ve beklentilerden veya kültürel göstergelerden de etkilenebildiğine işaret eder. Örneğin bireyci kültürlerde bağımsız ve özerk; toplulukçu kültürlerde ise ilişkisel ya da karşılıklı bağımlı benliklerin gelişeceğine dikkat çekilmektedir (Matsumoto ve Juang 2008; Markus ve Kitiyama 1991).

Cinsiyetle ilgili benlik sunuşu (interaktif) kuramında (Deaux ve Major 1987, s. 369-89), cinsiyetle ilgili sosyal davranışların pek çok faktörden etkilendiği, çok esnek olduğu ve ortama bağımlı olduğu vurgulanır. Davranışlar büyük ölçüde kişisel tercihlerin, başkalarının davranışlarının (beklentilerinin) ve bağlamın bir işlevi olarak değişebilir, bu yüzden kişilerin başkalarına gösterecekleri toplumsal cinsiyetle ilgili davranışları büyük ölçüde kendilerini nasıl sunmak istediklerine bağlı olmakla beraber duruma göre değişebilir. Steinberg'e (2007, s.327) göre ise genel kültürün bir uzantısı olarak toplumsal cinsiyet kültürü, cinsiyetle ilgili sosyal davranışların ve kimliğin gelişiminde önemli bileşenlerden biridir ve doğumdan itibaren (ki bu sürece ana – baba yanında öğretmen, akranlar, okul, medya, dil, oyunlar, sanat, müzik ve din gibi etmenler de aracılık etmektedir (Basow, 1992, s. 11) kızların ve erkeklerin “cinsiyete uygun” biçimlerde davranmaları yönünde toplumsallaştırılmalarının da önemli rol oynar. Özellikle, erkeksilik ve kadınsılık, kadınların ve erkeklerin kendi kültürlerinde “erkek gibi” veya “kadın gibi” oldukları düşünülen özelliklerin ne derece kendi benlik algıları ile birleştirdiklerine işaret eder (Uz, Kimmelmeir, Paksoy, Krumov, s.5).

Her toplumun, etnik grubun ve kültürün cinsiyet rolü beklentileri vardır, ancak bunlar gruptan gruba çok farklı olabilir. Aynı toplumda zaman içinde de değişebilirler. Toplumsal cinsiyet rolleri, genellikle geleneksel veya geleneksel olmayan (eşitlikçi) olarak tanımlanan bireyin cinsiyet rolü yönelimi açısından tartışılır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolü yönelimi, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılar temelinde oluşturulur. Bu kalıp yargılar, kadın ve erkeklerin ve aralarındaki farkların aşırı basitleştirilmiş anlayışlardır. Erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları vurgular ve her bir cinsiyetin belirli davranışlara doğal bir yakınlığı olduğunu varsayar. Diğer taraftan geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet rolü yönelimlerine sahip bireylerin, bir bireyin davranışının yalnızca cinsiyeti tarafından belirlenmediğine veya belirlenmemesi gerektiğine, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi ilişkilerin değerine, bireylerin hangi rolleri üstlenmek istediklerini ve bu rollerin cinsiyetleriyle ne ölçüde ilişkili olduğunu veya olması gerektiğini belirlemede bireyin gücüne inanma olasılıkları daha yüksektir (Blackstone, 2003).

Adams (1995, s.256-257), çocukların ilk ergenliğe geldiklerinde cinsiyet rolü kavramlarının oldukça iyi geliştiğini; pek çok yetişkinin sağlayabildiği yüklemelerle aynı listeyi bize sunabileceklerini, fakat bazı karmaşık cinsiyet rollerinin orta çocukluk ve ergenlik sırasında öğrenildiğini belirtir. Özellikle başarı konusunda cinsiyet rollerindeki bazı değişikliklerin çocuklar büyüdükçe ve okulda ilerledikçe gerçekleştiği belirtilmektedir. Örneğin yetişkinler ve geç (ileri) ergenler okumayı, sözel ve sosyal sanatsal becerileri kadınsı başarı formları; mekanik,

mekânsal, atletik ve matematiksel becerileri erkeksi formlar olarak görürler. Adams bu değişikliklerin kişinin kendisi için uygun gördüğü başarı alanlarının elenmesini de kapsar biçimde ortaya çıktığını ve gelişimin ne yapacağına yeni olasılıklar eklemeyi değil de ne yapmayacağını öğrenmeyi kapsar biçimde oluşabileceğini belirtmektedir. Çünkü beklendik bir biçimde insanlar genel olarak cinsiyete uygun olmayan olarak tanımladıklarından çok, cinsiyete uygun olarak tanımladıkları etkinliklerle ilgilenir ve bunlara güdülenirler. Kadınlar ve erkekleri çeşitli yönleriyle karşılaştıran araştırmalardan elde edilen veriler de yukarıdaki çıkarımları doğrular şekilde; cinsiyet rolleri açısından bazı farklılıkların biyolojik olmasına rağmen, farklılıkların çoğunluğunun kültürel ve sosyal olduğunu göstermektedir (Dökmen, 2014, s.170). Cross ve Madson'a (1997) göre kadın ve erkeklerin benlik yapılanmalarının-cinsiyetlere göre farklılaşmış sosyal roller, beklentiler ve deneyimler nedeniyle-farklı olması, çoğu davranış biçimlerinin de farklı olmasına yol açar. Özetle toplumsal cinsiyet klişeleri kişilerin kendilik algılarını ve nasıl davranacaklarını belirler. Ancak, aşırı cinsiyet klişeleri zararlıdır çünkü insanların kendilerini ve duygularını tam olarak ifade etmelerine izin vermezler. Örneğin cinsiyetçi tutumlara sahip bireylerin bu klişelere paralel yüksek ya da düşük benlik imajı geliştirmeleri ve saldırganlık gibi olumsuz davranışlara yönelme olasılığı yüksektir.

Saldırganlık, zarardan kaçınmak için motive edilmiş başka bir kişiye zarar verme niyetiyle yapılan herhangi bir davranıştır (Bushman ve Huesmann 2010; Estevez, Murgui, Musitu, Moreno, 2008; Verona, Javdani, Sprague, 2011). Çalışmalar "benlik algısı ve saldırganlık" arasında negatif bir ilişki olduğunu, benlik istikrarsızlığının saldırgan davranışın benzersiz yordayıcısı olduğunu göstermektedir (Falkenbach, Howe ve Falki, 2013). Bir başka ifade ile saldırgan eğilimlerin gerçek nedeni düşük ve yüksek benlik algısına atfedilir. Düşük benlik algısı, bireylerin potansiyellerini tam olarak karşılamalarını engelleyen rahatsız edici bir durum olarak nitelendirilir. Bu nedenle, özgüveninin düşük olduğu bir birey değersizlik ve yetersizlik duyguları yaşar. Düşük benlik algısı ergenler üzerinde ciddi etki yaratabilir ve yaşam döngüleri boyunca olumsuz sonuçlar için yüksek bir risk faktörü haline gelebilir (Ifeanacho ve Emmanuel, 2017, s. 61). Öte yandan Muller ve arkadaşları da (2012), yüksek benlik algısı seviyelerinin de saldırgan davranışları tetikleyebileceğini öne sürmüştür. Araştırmalar (Kernis, Cornell, Sun, Berry ve Harlow, 1993; Brown ve Dutton, 1995; Ifeanacho ve Emmanuel, 2017) benlik algısı yüksek veya dengesiz olan bireylerin öfkeye daha yatkın olduklarını ve yüksek benlik imajı tehdit edildiğinde oldukça saldırgan olduklarını bulmuştur. Bu kişiler örneğin, her zaman ilgi odağı olmayı isteyen, kendini çok düşünen ve eleştiri alamayanlardır ve şişirilmiş benlik kavramlarını korumak ve tehdit edildiğinde öfke ve saldırganlıkla tepki vermek konusunda

oldukça motive olmuşlardır (Salmivalli ve Nieminen, 2002; Bluth, Campo, Futch ve Gaylord, 2017).

Literatürde benlik algısı ve saldırganlık ya da toplumsal cinsiyet algısı ve saldırganlık-şiddet ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmanın onlardan farkı, geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı ve akademik başarı boyutunda benlik algısının, saldırganlığın öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel saldırganlık alt boyutları ile ilişkisinin geç ergenlik döneminde birlikte ele alındığı bir çalışma olmasıdır. 18 yaş dolayında başlayan geç ergenlik akademik ve sanatsal arayışların, sosyal bağların ergenin kendisini daha iyi tanımlamasına ve kendini bir topluluğa ait hissetmesine yol açtığı dönemdir. Bu dönemde fiziksel gelişim tamamlanır, bedensel değişimle ilgili görülen kafa karışıklığı ve bocalama azalır, kendini kontrol duygusu artar, daha olumlu ve daha gerçekçi benlik duygusu artar ve erişkin düşünce oluşur. Geleceğe yönelik hedefler daha açık ve belirgindir, soyut olarak düşünme yeteneği oluşur, akran grubunun önemi azalır, çalkantılar ve bocalamalar azalır, değerler netleşir (Pawlowski ve Hamilton, 2008).

Çalışmanın bir diğer farkı kullanılan ölçeklerin alt boyut ilişkilerinin araştırılarak konun daha derinlemesine ele alınmasıdır. Geleneksel ve eşitlikçi boyutlarda toplumsal cinsiyet ve akademik başarı boyutunda benlik algısının saldırgan davranışların oluşumuna etkisinin araştırıldığı çalışmada, fiziksel ve sözel saldırganlığın yanı sıra öfke ve düşmanlık olmak üzere saldırganlık 4 farklı boyutta analiz edilmiştir. Buss ve Perry (1992, s.453-458) saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarını belirlerken, bireylerin her bir boyutta sergileyecekleri davranış biçimlerini duygusal, bilişsel ve araçsal davranışlar olarak sınıflandırır. Bu noktada başkalarına zarar vermeyi ve canını yakmayı içeren fiziksel ve sözlü saldırganlığı araçsal (motor davranışlar), kişinin diğerlerinden hoşlanmama ve adaletsizlik duygularını içeren ve diğerlerini olumsuz olarak değerlendirmesine neden olan tutumları, yani düşmanlığı bilişsel, kişinin engellendiği veya istemediği durumlarda kalması sonucu yaşadığı (Haskan ve Yıldırım, 2012) ve fiziksel, sözel saldırganlık ve düşmanlık boyutları arasında köprü görevi gören öfkeyi de saldırganlığın duygusal boyutu olarak sınıflandırır. Hiçbir boyut kendi başına bireyi saldırgan yapmamakta, ama her boyutun temelini öfke duygusu oluşturmaktadır. Bu alt boyutlar saldırgan eğilimlerin öfke duygusuyla başlayıp bir yandan fiziksel ve sözlü saldırgan davranışlara dönüşebileceğini, diğer yandan öfkenin, (öfke soğuması ile) fiziksel ve sözlü eylemlere dönüşmeden bilişsel düzeyde düşmanca duygulara da yol açabileceğine işaret etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı öğrencilerin geleneksel (GTCA) ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet (ETCA) ve akademik başarı boyutunda kendilik algılarının

(ABA) duygusal (öfke), bilişsel (düşmanlık) ve araçsal (fiziksel ve sözlü) boyutta saldırganlık eğilimleri üzerine etkisini tespit etmektir.

Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- Öğrencilerin akademik başarı boyutunda benlik algıları ile ilgili değerlendirmeleri nasıldır? (Tablo 1)

- Öğrencilerin geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algıları ile ilgili değerlendirmeleri nasıldır? (Tablo 2)

- Öğrencilerin öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel saldırganlık algıları ile ilgili (genel ve cinsiyete göre) değerlendirmeleri (genel ve cinsiyete göre) nasıldır? (Tablo 3 ve 4)

- Öğrencilerin cinsiyeti, akademik başarı, geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algıları ile saldırganlığın alt boyut korelasyonları nasıldır? (Tablo 5)

- Öğrencinin cinsiyeti ile geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı ve akademik başarı algısının öfke, düşmanlık, fiziksel ve sözlü boyutta saldırgan eğilimlerine etkisi ne düzeydedir? (Tablo 6, 7, 8 ve 9)

Bağımlı değişkenlerimiz öfke, düşmanlık, sözlü saldırganlık ve fiziksel saldırganlık olmak üzere saldırganlığın dört alt boyutundan, bağımsız değişkenlerimiz ise cinsiyet, toplumsal cinsiyet algısının geleneksel ve eşitlikçi alt boyutları ve benliğin akademik başarı alt boyutundan oluşmaktadır. Benliğin akademik başarı alt boyutuyla sınırlandırılmasının nedeni, yukarıda da belirtildiği üzere bazı toplumsal cinsiyet rollerinin-ki akademik başarı formu bunlar arasındadır-geç ergenlik döneminde daha belirgin hale geldiği varsayımı ve çalışmanın örnekleminin de bu varsayımı test edebileceğimiz özelliklere sahip olmasıdır.

Metodoloji

Çalışma amaç açısından nedensellik ilişkilerini araştırıcı, zaman açısından kesitsel ve teknik açıdan uygulamalı bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini Türkiye'nin 5 bölgesinden; Cumhuriyet (Sivas), Ege (İzmir), Gümüşhane, Artvin Çoruh, Süleyman Demirel (Isparta), Gaziantep, Munzur (Tunceli) devlet üniversitelerinin Sosyoloji ve Felsefe Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma yedi bölgeyi de kapsayacak şekilde tasarlanmış, ancak pandemi sürecinin başlaması nedeniyle beş bölge ile sınırlandırılmıştır.

Bireylerin saldırgan eğilimleri üzerinde akademik başarı, geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algılarının etkisini görebilmek için örneklemin

üniversite öğrencileri arasından seçilmesinin nedeni, yukarıdaki açıklamalara ilaveten, geç ergenlikte kendilik algı düzeyinin bireyin gelecekteki yaşamı üzerinde belirleyiciliğinin yüksek olmasıdır. Zira soyut düşünebildikleri için farklı özelliklerini bir araya getirerek kendilerini soyut nitelikler çerçevesinde tanımlayabildikleri ve ayrıca karşıt özelliklerin benliklerinde bir arada bulunabileceğini fark etmeye başladıkları dönem geç ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemidir ve çoklu benlik gelişimi bu döneme rastlar. Araştırmada tesadüfi örnekleme tekniği kullanılmış, ilgili üniversitelerin Sosyoloji ve Felsefe bölümlerinden (toplam 931, 669 kız ve 261 erkek) öğrenciler gönüllülük ilkesi göz önünde tutularak uygulamaya katılmış, ancak araştırmanın amacı doğrultusunda soru formu ve ölçeklere verilen cevaplar göz önüne alınarak toplam 805 (202 erkek ve 603 kadın) öğrenciden elde edilen veriler analizlere dahil edilebilmiştir. Uygulama izin alınarak 01.01.2019-30.05.2019 tarihleri arasında, adı geçen üniversitelerin ilgili bölümlerinde görevli öğretim elemanı ve öğretim üyelerinin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Sosyoloji ve felsefe bölümü öğrencilerinin tercih edilme nedeni; çalışmanın sosyolojik bir çalışma olması ve devlet üniversitelerinde bu bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin orta ve alt sosyo-ekonomik imkanlara sahip öğrenciler olmasıdır. Sosyo-ekonomik düzey birçok çalışmada da belirtildiği üzere benlik, toplumsal cinsiyet algısı ve saldırgan eğilimlerin gelişiminde etkisi yüksek faktörler arasındadır. Bu çalışmada sosyo-ekonomik düzey analizlere dahil edilmemiş, ancak örnekleme homojenliği sağlayabilme adına dikkate alınmıştır. Verilerin elde edilmesinde anket soru formu, Berg ve Snyder'ın benlik algısı ölçeği (BAÖ) (2010), Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ) (2013) ve Buss-Perry'nin saldırganlık ölçeği (SÖ) (1992) kullanılmıştır. Analizler %95 güvenilirlik düzeyinde gerçekleştirilmiş, SPSS 20 paket programı kullanılarak verilere ortalama, korelasyon ve lojistik regresyon analizi uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Anket soru formu: Sosyo-demografik özellikleri ve aile içi ilişkilerinin niteliğini belirlemeye yönelik 19 sorudan oluşmaktadır.

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ): Tüm dünya literatüründe en sık kullanılan saldırganlık ölçekleri arasında yer almaktadır. Saldırganlık davranışını ölçmek için Buss Perry (1992) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması, Madran (2012) tarafından üniversite örnekleminde gerçekleştirilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Buss Perry Saldırganlık Ölçeği 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri, (1) karakterime hiç uygun değil, (5) karakterime tamamen uygun şeklinde beşli likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve

öfke olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili (13, 8, 2, 11, 25, 16, 29, 22 ve 5. maddeler) 9 soru; sözel saldırganlık alt ölçeği, başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren (27, 6, 21, 14.ve 4. maddeler) 5 soru; öfke alt ölçeği, saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen (19, 28, 1, 18, 9, 23 ve 12. maddeler) 7 soru; düşmanlık alt ölçeği ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen (20, 24, 3, 26. 10, 15, 7.ve 17. maddeler) 8 soru içermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 29 en yüksek puan 145'tir. Araştırmalarda, ölçekten elde edilen alt boyut puanları (5-25 arası) kullanılabileceği gibi toplam ölçek puanının da kullanılabileceği belirtilmiştir. Alfa değerleri 4 faktörün de iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Tüm ölçek için elde edilen alfa değeri 0,85 (bu çalışma için 0.86), fiziksel saldırganlık için elde edilen alfa değeri 0,78 (bu çalışma için 0.62) sözel saldırganlık için elde edilen alfa değeri 0,48 (bu çalışma için 0.61), öfke için elde edilen alfa değeri 0,76 (bu çalışma için 0.60), düşmanlık için elde edilen alfa değeri 0,71(bu çalışma için 0.72) olarak hesaplanmıştır (Madran, 2012).

Benlik Kuramı Ölçeği (BKÖ): Berg ve Snyder (2010) tarafından bireylerin çeşitli yaşam alanları karşısında kendilerini algılayışlarını ölçme amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Orijinal ölçek, fiziksel görünüm (FG), fiziksel sağlık (FS), zeka (Z), akademik başarı (AB), mesleki başarı (MB), serbest zaman etkinlikleri (SZE), kişilik (K), aile ilişkileri (Aİ), yakın ilişkiler (Yİ) ve arkadaşlık (ARK) olmak üzere 10 boyuttan oluşmuştur. Ölçeğin, 10 yaşam alanı karşısında bireyin pozitif ve negatif algılarını değerlendiren 40 maddesi vardır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2017 yılında Yavuzer ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Benlik Kuramı Ölçeğinin faktör yapısının Türkiye örneklemini için geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiş ve elde edilen sonuçlar (herhangi bir işte çalışan öğrenci sayısının azlığı nedeniyle ölçeğin MB boyutu analize katılmadığından MB hariç), dokuz boyut için yapısal modeli doğrulamıştır. Maddelerin dokuz boyuta dağılımı şöyledir: FG (1, 2, 3, 4); FS (5, 6, 7, 8); Z (9, 10, 11, 12); AB (13, 14, 15, 16); SZE (17, 18, 19, 20); K (21, 22, 23, 24); Aİ (25, 26, 27, 28); Yİ (29, 30, 31, 32); ARK (33, 34, 35, 36). Ölçekte her boyutta iki madde olmak üzere toplam 18 madde (1, 2, 6, 7, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 27, 30, 32, 33, 34) ters puanlanmaktadır. Ölçek maddeleri, (1) hiç doğru değil (2) nadiren doğru, (3) arada sırada doğru, (4) sık sık doğru, (5) her zaman doğru şeklinde beşli likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin her bir boyutundan elde edilen puanın yüksekliği bireyin benlik kuramının olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan 36 maddenin tamamına ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0.84 (bu çalışma için 0.75) olarak bulunmuş, alt boyutları için 0.52-0.88 arasında değişmektedir. Bu değerler dikkate alındığında, alt ölçeklerin

iç tutarlılığının kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmüştür. Test yarılama yöntemi ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise 0.79'dur. BKÖ'nün tamamından alınabilecek puan aralığı 36-180 olup her alt boyut için ise 4-20 puan arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen alt boyut puanları kullanılabilceği gibi toplam ölçek puanının da kullanılabilceği belirtilmiştir (Yavuzer, Karataş, Polat-Demir, 2017, s.163-67).

Bu çalışmada ölçeğin sadece Akademik Başarı Algısı (ABA) alt boyutu (ölçeği) kullanılmıştır. ABAÖ 13., 14, 15. ve 16. maddeleri kapsamakta olup, 14. ve 16. maddeler tersten puanlanmaktadır. ABÖ için elde edilen alfa değeri 0,72 olup, ABÖ'nün iç tutarlılığının yeterli olduğu görülmüştür.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (TCAÖ): Altınova ve Duyan (2013) tarafından bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen TCAÖ 25 maddelik 5'li Likert tipi bir ölçektir (1=tamamen katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum). Ölçekten alınabilecek toplam puan 25-125 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların artması daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet algısına sahip olunduğu anlamına gelmektedir. Ölçekte 2., 4., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 17.,18, 20., 21., 24. ve 25. maddeler ters puanlanan maddelerdir. Ölçeğin geçerliğini test etmek amacıyla yetişkinlerden oluşan çalışma grubundan elde edilen verilerle yapılan açımlayıcı faktör analizinde (AFA) ölçeğin tek boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. (Altınova ve Duyan, 2013). Ancak daha sonra Esen ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin (TCAÖ) ergenlerde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sırasında, ölçeğin yapı geçerliğini incelemek için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) orijinal ölçekten farklı olarak geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki faktörlü bir model ortaya çıkarmış, ancak bu işlem sırasında faktör yükleri .50'nin altında kalan (20 ve 21.) maddeler ile yüksek modifikasyon indeksi veren (5., 9., ve 24.) maddeler sırasıyla ölçme aracından çıkarılarak madde sayısı 20'ye düşürülmüştür. Cronbach alfa katsayısı eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı (ETCA) boyutu için 0,80 (bu çalışmada 0.81) ve geleneksel toplumsal cinsiyet algısı (GTCA) boyutu için 0,86 (bu çalışma için 0,87) ölçeğin tamamı (TCAÖ) için 0,89 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre TCAÖ' nün ergen formunun yeterli düzeyde geçerlilik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğu görülmektedir. TCAÖ'de yer alan maddeler incelendiğinde kuramsal olarak maddelerin GTCA ve ETCA'ya uygun olarak yazıldığı, tersten puanlanan maddelerinde geleneksel toplumsal cinsiyet algısını temsil ettiği görülmektedir. (Esen, Öztürk, Siyez, 2008, s.144-52).

Veri Analizi

Analizler üç aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada gençlerin GTCA ve ETCA ve ABA boyutunda kendilik algı düzeylerini belirlemek için ölçeklerin ortalaması (cinsiyet farkı gözetilmeksizin ve cinsiyet farklılığı gözetilerek) alınmıştır (Tablo 1,2,3,4) İkinci aşamada ortalamaları alınan ölçek alt boyutlarının birbirleri ve saldırganlık türleri ile ilişkisini görebilmek için korelasyon analizi (Tablo 5) yapılmıştır. Üçüncü aşamada ise bağımlı değişkenler üzerinde bağımsız değişkenlerin etki düzeylerini belirleyebilmek için lojistik regresyon analizi (Tablo 6,7,8) yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılanların %64,8'i kadın ve %21,7'si erkek olup, yaş ortalaması 21'7 dir. %54,1 il, %22,6 ilçe; %9,1 köy; %0,4'ü yurtdışı doğumludur. %85,4'ü bekar; %0,4'ü evli; % 0,5'i ise sözlü ya da nişanlıdır. %23,1' i birinci, %30,6'sı ikinci, %15,4'ü üçüncü ve %16'sı son sınıf öğrencisidir. Baba±anne eğitim durumları, % 1,7±% 11 okur-yazar değil; %4,2±%5,9 sadece okur-yazar; % 7,3±%36 ilkokul; %20±%16,1 ortaokul; %21,2±%13,7 lise; %6,1±%2,4 lisans mezunudur. Ailelerin ortalama aylık geliri, %28,8 asgari ücretin altında (2019 net asgari ücret 2020,9 TL'dir.); %17,3 2350-3000 TL; %6,9 4901-5550 TL ve %1,7 9451 TL ve üzeri gelire sahiptir. Tüm aileyi ilgilendiren konularda %63,2'si hep birlikte; %4,6'sı sadece anne babanın birlikte; %1'i sadece babanın ve %11,1'i de ara sıra çocukların da karar alma sürecine katıldıklarını belirtmiştir. Sorunlarını anne baba ile konuşabildiklerini belirtenlerin örnekleme oranı %55,7, sorunlarını anne baba ile konuşamadıklarını belirtenlerin ise %30,2'dir. %9,8'i sorunlarını sadece anneleri, %0,2'si sadece babaları, %3,7'si sadece kardeşleri, %13,2'si sadece arkadaşları ve % 3,7'si ise hiç kimseyle konuşamadıklarını belirtmiştir.

Ölçek Ortalamaları

Tablo 1. Akademik Başarı Algı (ABA) Ölçeği Genel Ortalama¹

ABA	K	E	
<i>Benlik Ölçek Genel Ortalama: 2,73±1,06</i>			
Madde No	O±SS	O±SS	O±SS
13	2,31±1,24	3,21±1,28	3,13±1,25

¹ 13.Akademik başarım çok düşük; 14. Derse her zaman hazır gelirim;15. Derse nadiren katılırım;16. Serbest zamanım anlamlı ve zevkli etkinliklerle geçer;

14	2,57±1,30	2,04±1,04	2,13±1,02
15	2,58±1,09	2,74±1,21	2,78±1,24
16	2,62±1,16	2,43±1,25	2,39±1,20
Gen. Ort.	2,52±1,19	2,60±1,19	2,60±1,17

Berg ve Snyder (2010) tarafından bireylerin çeşitli yaşam alanları karşısında kendilerini algılayışlarını ölçme amacıyla geliştirilen BKÖ'nün 9 alt boyutundan biri ABA Boyutu (alt ölçeği) dur (Tablo 1). Çalışmanın bağımsız değişkenlerinden birini oluşturan ABA'nın genel ortalaması (O=2,52±1,19 ile) öğrencilerin bu boyutta kendilerini algılayış düzeylerinin ortalamasının çok az üstünde olduğunu göstermektedir. Cinsiyetlere göre bakıldığında hem erkek hem de kadın katılımcıların ABA algılarının eşit olduğu gözlenmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Toplumsal Cinsiyet Algı (TCA) Ölçeği Genel Ortalama²

	GTCA	Kadın	Erkek		ETCA	Kadın	Erkek
<i>Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçek Genel Ortalama: 2,71±0,95</i>							
M.N.	O±SS	O±SS	O±SS	M.N	O±SS	O±SS	O±SS
2	1,76±1,04	1,61±,99	2,21±1,25	1	4,56±,86	4,65±,77	4,29±1,05
4	1,76±,09	1,60±,86	2,03±1,03	3	4,02±1,0	4,14±,94	3,62±1,10
5	1,43±,77	1,32±,68	1,75±,93	7	3,47±,84	3,60±,75	3,10±,97
10	1,76±1,0	1,61±,99	2,23±1,21	8	3,97±,95	4,08±,91	3,63±,91
12	1,91±1,0	1,78±,95	2,32±1,12	11	4,64±,70	4,69±,73	4,34±,92
15	1,65±1,10	1,52±1,00	2,04±1,28	13	3,60±1,0	4,25±1,00	3,83±1,14
16	1,77±1,0	1,68±,95	2,04±1,10	14	4,50±,88	4,62±,80	4,14±1,00

² 1. Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz; 2. Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır. ;3. Çalışan kadın da çocuklarına yeterince zaman ayırabilir; 4. Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır; 5. Kadın siyasetçiler de başarılı olabilir; 6. Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır; 7. Çalışma hayatı kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz,8. Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır,9.Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır; 10. Kocasını izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır; 11. Kadınlar yönetici olabilir; 12. Çalışan bir kadın kazandığı geliri eşine vermelidir,13. Çalışan bir kadın çocuklarına daha iyi anne olur,14. Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır; 15. Kocasız kadın sahipsiz eve benzer; 16. Bir ailenin gelirini erkekler sağlamalıdır; 17. Kadınlar kendi başına ticarethane gibi yerler (kafe, market, emlakçı gibi) açmamalıdır; 18 Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir; 19. Bir kadın kocasından fazla para kazanmamalıdır; 20. Erkek her zaman evin reisi olmalıdır; 21. Toplumun liderliği genellikle erkeklerin elinde olmalıdır; 22. Bir kadın kendi haklarına sahip olabilmesi için gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir; 23. Kadın kocasından yaş olarak daha küçük olmalıdır; 25. Ailedeki önemli kararları erkekler vermelidir.

17	1,49±,88	1,39±,81	1,79±1,00	22	4,60±,80	3,70±1,01	3,30±1,01
18	1,73±1,01	1,60±,94	2,12±1,10	23	4,15±1,0	4,73±,59	4,37±,90
19	1,52±,91	1,42±,81	1,85±1,08				
20	1,51±,88	1,31±,62	2,15±1,19				
Gen. Ort.	1,66±,87	1,53±,87	2,04±1,11		4,16±,89	4,27±,83	3,84±1,00

Bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen TCAÖ'nün GTCA alt (ölçeği) boyutunun genel ortalaması (O=1,66±0,87 ile) öğrencilerinin ortalamasının altında geleneksel tutumlara sahip olduğunu göstermektedir (tablo 2). Ölçeğin ETCA boyutunun (O=4,16±0,89 ile) genel ortalaması ise öğrencilerin bu boyutta algılarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyetler düzeyinde bakıldığında erkeklerin (O=2,04±1,11 ile) GTCA'sının kadınlara (O=1,53±,87 ile) göre daha güçlü olduğu gözlenmektedir. ETCA da ise durumun tersine döndüğü kadınların (O=4,27±,83 ile) ETCA'sının (O=3,84 ile) erkeklere göre daha güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Saldırganlık Ölçeği Alt Boyutlarının Genel Ortalaması³

Sal.	Öfke		Düşmanlık		Sözlü S.		Fiziksel S
Saldırganlık Ölçek Genel Ortalama: 2,58±1,30							
M.N	O±SS	M:N:	O±SS	M.N.	O±SS	M.N.	O±SS
1.	2,48±1,24	15	2,50±1,47	14.	3,08±1,41	2.	2,19±1,25

³ 1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler; 12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim; 18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim; 19. Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım; 23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi düşünüyorum; 28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm; 9. Sakin yapılı biriyimdir; 2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim; 11. Daha önce tanımadığım insanları tehdit ettiğim oldu; 13. Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim; 16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olmayacağını düşünüyorum; 22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm; 25. Biri beni iterse onunla kavgaya tutuşurum; 29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim; 5. Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim; 8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum; 14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim; 21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim; 27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler; 4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim; 6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoymam; 15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir; 17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm; 20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım; 23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum; 26. Arkadaşlarımın arkamdan konuştuklarını biliyorum; 3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "Acaba benden ne istiyor?" diye düşünürüm; 7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez; 9. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım.

12.	3,25±1,48	17	3,34±1,34	21.	2,51±1,17	11.	1,67±1,09
18.	2,43±1,32	20	2,10±1,20	27.	2,12±1,37	13.	1,78±1,13
19.	3,31±1,30	23	2,89±1,33	4.	3,93±1,19	16.	3,39±1,50
23.	3,03±1,45	26	2,24±1,33	6.	2,09±1,24	22.	2,83±1,48
28.	2,33±1,38	3	2,74±1,43			25.	2,11±1,27
9.	3,30±1,46	7	2,93±1,40			29.	1,59±1,08
		9	3,08±1,44			5.	2,35±1,44
						8.	1,70±1,16
G.O.	2,87±1,37		2,72±1,36		2,74±1,27	.	2,06±1,26

Saldırıcılık Ölçeğinin alt boyutlarının genel ortalamalarına bakıldığında Öfke (O=2,87±1,37); Düşmanlık (O=2,72±1,36) ve Sözlü Saldırıcılık (O=2,74±1,27) alt boyutlarında öğrencilerin ortalamasının biraz üzerinde saldırgan eğilimlere sahip oldukları, ancak fiziksel Saldırıcılık (O=2,06±1,26) alt boyutunda bu eğilimin ortalamasının altına düştüğü gözlenmektedir (tablo 3). Analiz sonuçları öğrencilerin saldırgan eğilimlerini daha çok öfke boyutunda yaşadıklarını göstermektedir. Öfke bireyin ihtiyaçlarının karşılanmadığı, engellendiği ve istemediği durumlarda kaldığında ortaya çıkan bir duygu durumudur (Hakan ve Yıldırım, 2012).

Tablo 4. Cinsiyete Göre Saldırıcılık Ölçeğinin Alt Boyutlarının Ortalaması

	Öfke			Düşmanlık			Sözlü S.			Fiziksel S.	
	K	E		K	E		K	E		K	E
M.	O±SS	O±SS	M	O±SS	O±SS	M.	O±SS	O±SS	M.	O±SS	O±SS
N			N.			N.			N.		
1	2,45± 1,22	2,59± 1,28	15	2,54± 1,49	2,39± 1,40	14	3,11± 1,43	2,98± 1,35	2.	1,96± 1,15	2,89± 1,28
12	3,33± 1,46	3,04± 1,50	17	3,30± 1,30	3,33± 1,40	21	2,47± 1,15	2,64± 1,21	11.	1,54± 1,00	2,06± 1,27
18	2,38± 1,33	2,60± 1,29	20	2,04± 1,18	2,30± 1,21	27	1,96± 1,32	2,60± 1,39	13.	1,59± 1,0	2,36± 1,30

19	3,34±	3,19±	23	2,86±	2,98±	4.	3,93±	3,82±	16.	3,56±	2,88±
.	1,30	1,30		1,33	1,34		1,18	1,23		1,47	1,47
23	3,01±	3,09±	26	2,16±	2,50±	6.	1,96±	2,48±	22.	2,61±	3,50±
.	1,46	1,42		1,30	1,37		1,20	1,30		1,46	1,35
28	2,34±	2,32±	3	2,68±	2,89±				25.	1,94±	2,62±
.	1,39	1,36		1,44	1,42					1,20	1,34
9.	3,27±	3,41±	7	2,93±	2,94±				29.	1,50±	1,86±
	1,47	1,42		1,41	1,36					1,01	1,25
			9	3,13±	2,92±				5.	2,29±	2,55±
				1,46	1,37					1,45	1,39
									8.	1,54±	2,18±
										1,04	1,35
G.	2,87±	2,52±		2,70±	2,78±		2,68±	2,90±	.	2,05±	2,54±
O.	1,37	1,36		1,36	1,35		1,25	1,29		1,19	1,39

Cinsiyete göre saldırganlığın alt boyutlarının genel ortalaması; öfke boyutunda (O=2,87±1,37 ile) en çok kadınların, sözlü saldırganlık boyutunda ise (O=2,90±1,37 ile) erkeklerin eğilimlerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile kadınlar saldırganlık eğilimlerini daha çok duygusal boyutta yaşarken, erkeklerin araçsal boyutta yaşadıkları, yani saldırganlık eğilimlerini davranışsal boyuta taşıdıkları gözlenmektedir (Tablo 4).

Korelasyon Analizi

ABA boyutuyla benliğin, ETCA ve GTCA boyutlarıyla toplumsal cinsiyet algısının saldırganlığın öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel alt boyutları üzerindeki etkisini lojistik regresyon analizi ile test edebilmek için, öncelikle söz konusu boyutlar (ölçekleri) arasındaki ilişki ($p \leq 0,05$ anlamlılık düzeyinde) korelasyon analizi ile test edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Cinsiyet, Ölçekler ve Alt Boyutlar Arası Korelasyon Analizi⁴

	0	SS	01	02	03	1	2	3	4	5	6	7
Tüm veri (N: 805)												
TCAÖ	2,7 1	,95										
BAÖ	2,7 3	1,0 6	,05									
SÖ	2,5 8	1,3 0	,10* *	,26* *								
Cinsiyet	1,7 5	,43	- ,15* *	-,16	- 15**							
GTCA	1,6 6	,87	,74* *	,05	,13* *	- ,36* *	-					
ETCA	4,1 6	,89	,02	-,02	- ,09* *	,36* *	- ,62* *	-				
ABA	2,5 2	1,1 9	,08* *	,51* *	,24* *	- ,15* *	- ,09* *	-,04	-			
Öfke	2,8 7	1,3 7	,04	,14* *	,80* *	,01	,02	,00	,14* *	-		

⁴ 01. Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği; 02. Benlik algısı ölçeği; 03. Saldırıcılık Ölçeği 1. Cinsiyet 2. Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı; 3. Eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısı; 4. Akademik başarı; 5. Öfke; 6. Düşmanlık; 7. Sözlü saldırıcılık; 8. Fiziksel saldırıcılık.

Düşmanlık	2,70	1,36	,07	,20*	,80*	,04	,10*	-	,19*	,56*		
Sözlü Saldır.	2,68	1,25	,00	,17*	,70	-	-,02	,01	,20*	,52*	,40*	
Fiziksel saldır.	2,05	1,19	,16*	,28*	,80*	-	,20*	-	,21*	,54*	,47*	-

Korelasyon analizi toplumsal cinsiyet algısının GTCA ve ETCA arasında ($r = -,62$ ile) negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Öte yandan GTCA'nın ($r = -,09$) ABA ile negatif, öfke ve sözlü saldırganlık hariç, ($r = ,10$ ile) düşmanlık ve ($r = ,20$ ile) fiziksel saldırganlık alt boyutları ile pozitif; ETCA'nın ($r = -,09$ ile) düşmanlık ve ($r = -,16$ ile) fiziksel saldırganlık ile negatif; ABA'nın da cinsiyet ($r = -,15$) ve GTCA ($r = -,09$) ile negatif, öfke ($r = ,14$), düşmanlık ($r = ,19$), sözlü ($r = ,20$) ve fiziksel saldırganlık ($r = ,21$) ile de pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu gözlenmektedir.

Lojistik Regresyon Analizi

Öğrencilerin saldırganlık eğilimleri üzerinde etkili olan değişkenleri ve etki düzeylerini tespit edebilmek için lojistik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizde öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel saldırganlık (0= zayıf; 1=güçlü olarak her biri için ayrı ayrı kodlanmış) bağımlı değişkenler olup, bağımsız değişkenler ise GTCA, ETCA ve ABA'dır. Regresyon analizinde, bağımsız değişkenler arasında bağımlı değişkene en çok etki edenleri seçerek regresyon modelini oluşturan adım adım regresyon analizi tercih edilmiştir.

Tablo 6. Akademik Başarı, Geleneksel ve Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Öfke Lojistik Regresyon Analizi

	Saldırganlık Alt Boyutları	B	St. Hata	Wald İstatistiği	P Değeri	Odss Oranı
	1-Öfke					
(Ref: Kadın)	Cinsiyet	-,04	,19	,05	,82	,95

(Ref: Güçlü)	GTCA	-2,15	,84	6,54	,01	8,65**
	ETCA.	-,07	,32	,06	,80	1,08
(Ref: Zayıf)	ABA	A-54	,24	4,79	,02	1,71**

Saldırganlık ölçeğinde öfke saldırganlığın duygusal boyutunu ölçen dört alt ölçekten ilkidir. Analiz sonucu (tablo 6) öğrencilerin öfke eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p \leq 0,05$) etkisi olan değişkenlerin sırasıyla öğrencilerin GTCA ve ABA'ları olduğu görülmektedir. Düzenlenen lojistik regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı olup (Model $\chi^2 = 12,99$ $P = p \leq 0,05$), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama düzeyi %23 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre GTCA'nın zayıf olması, güçlü olmasına göre öfkelenme olasılığını 8,65 kat azaltmaktadır. Diğer yandan öğrencinin ABA'sının güçlü olmasının zayıf olmasına göre öfkelenme olasılığını 1,74 kat azalttığı gözlenmektedir.

Tablo 7. Akademik Başarı, Geleneksel ve Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Düşmanlık Lojistik Regresyon Analizi

	Saldırganlık Alt Boyutları	B	St. Hata	Wald istatistiği	P Değeri	Odss Oranı
	2.Düşmanlık					
(Ref: Kadın)	Cinsiyet	-,18	,22	,66	,41	,83
(Ref: Güçlü)	GTCA	-1,47	,75	3,80	,05	4,35**
	ETCA	-,10	,36	,07	,78	1,10
(Ref: Zayıf)	ABA	-,88	,25	12,09	,00	2,42**

Düşmanlık, genel ölçeğin bilişsel boyutta saldırganlık eğilimlerini ölçen ikinci (ölçek) alt boyuttur. Tablo 7'de öğrencilerin düşmanlık eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p \leq 0,05$) etkisi olan değişkenlerin sırasıyla öğrencilerin GTCA ve ABA'ları olduğu görülmektedir. Lojistik regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı olup (Model $\chi^2 = 15,17$ $P = p \leq 0,05$), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama düzeyi %3 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre GTCA'nın zayıf olması, güçlü olmasına göre düşmanlık olasılığını 4,35 kat azaltmaktadır. Diğer yandan öğrencinin ABA'larının güçlü olmasının ise zayıf olmasına göre düşmanlık olasılığını 2,42 kat azalttığı gözlenmektedir.

Tablo 8. Akademik Başarı, Geleneksel ve Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Sözlü Saldırganlık Lojistik Regresyon Analizi

	Saldırganlık Alt Boyutları	B	St. Hata	Wald İstatistiği	P Değeri	Odss Oranı
	3. Sözlü saldırganlık					
(Ref; Kadın)	Cinsiyet	,31	,19	2,46	,11	1,36
(Ref: Güçlü)	GTCA	-1,47	,76	3,70	,05	4,38**
	ETCA	-,15	,33	,20	,65	1,16
(Ref: Zayıf)	ABA	-,99	,24	16,87	,00	2,70**

Saldırganlığın araçsal boyutunu oluşturan üçüncü alt ölçek sözlü saldırganlık ölçeğidir. Saldırganlık eğilimlerinin davranışa dönük yönünü ölçmektedir. Tablo 8’de öğrencilerin sözlü saldırganlık eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p \leq 0,05$) etkisi olan değişkenlerin bu alt boyutta GTCA ve ABA olduğu gözlenmektedir. Lojistik regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı olup (Model $\chi^2=26,05$ $P= p \leq 0,05$), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama düzeyi %4 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre GTCA’nın zayıf olması, güçlü olmasına göre sözlü saldırganlık olasılığını 4,38 kat, ABA’nın güçlü olması zayıf olmasına göre sözlü saldırganlık olasılığını 2,70 kat azaltmaktadır.

Tablo 9. Akademik Başarı, Geleneksel ve Eşitlikçi Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Fiziksel Saldırganlık Lojistik Regresyon Analizi

	Saldırganlık Alt Boyutları	B	St. Hata	Wald İstatistiği	P Değeri	Odss Oranı
	4-Fiziksel saldırganlık					
(Ref; Kadın)	Cinsiyet	,68	,30	4,88	,02	1,97**
(Ref: Güçlü)	GTCA	-2,50	,77	10,35	,00	12,25**
	ETCA	,47	,43	1,22	,26	,62
(Ref: Zayıf)	ABA	-1,28	,33	15,21	,00	3,62**

Saldırganlığın araçsal boyutunu ölçen son alt ölçek fiziksel saldırganlık ölçeğidir. Öğrencilerin fiziksel saldırganlık eğilimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ($p \leq 0,05$) etkisi olan değişkenlerin sırasıyla GTCA ve ABA'ları olduğu görülmektedir (tablo 9). Lojistik regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı olup (Model $\chi^2=40,20$ $P= p \leq 0,05$), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama düzeyi %12 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre GTCA'nın zayıf olması, güçlü olmasına göre fiziksel saldırganlık olasılığını 12,25 kat, ABA'nın güçlü olması zayıf olmasına göre fiziksel saldırganlık olasılığını 3,62 kat azaltmaktadır. Diğer taraftan cinsiyetin erkek olmasının ise fiziksel saldırganlık eğilimini 1,97 kat arttırdığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Saldırganlık büyük olasılıkla sayısız eğilim, kişilik özelliği ve birbirinin içine geçmiş pek çok faktörün etkisinde gelişen bir davranış biçimidir. Bu çalışma geç ergenlerde geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısının ve akademik başarı boyutunda kendilik algısının öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel saldırganlık eğilimleri üzerindeki etkisini araştırmak üzere yapılmıştır.

Çalışmada ABA boyutunda öğrencilerin kendilik algılarının ortalamasının ($O= 2,52 \pm 1,19$ ile) çok az üzerinde ve kadın ($O= 2,60 \pm 1,19$) ve erkek ($O= 2,60 \pm 1,17$ ile) katılımcılar açısından eşit olduğu gözlenmiştir. Fakat korelasyon analizi ABA'nın cinsiyet ve GTCA ile negatif, ETCA ile ise bir ilişkisinin olmadığını, ancak saldırganlığın tüm boyutları ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç öğrencilerin GTCA düzeyleri güçlendikçe ABA'nın düşeceği, ya da GTCA'ları zayıfladıkça ABA'nın yükseleceğini, ancak bunun öğrencinin cinsiyetine bağlı olduğunu göstermektedir. Lojistik regresyon analizinde de GTCA'nın saldırganlığın tüm boyutları üzerinde negatif bir etkiye sahip iken, yani GTCA düzeylerinin zayıflaması saldırganlık eğilimlerinin azalması yönünde etki yaparken, cinsiyet açısından erkek olmanın sadece fiziksel saldırganlık boyutunda pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunun gözlenmesi, korelasyon analizini desteklemektedir. Literatüre göre (Muller, Bushman, Subra, Ceaux, 2012; Kernis vd., 1993; Brown ve Dutton, 1995; Ileana ve Emmanuel, 2017; Salmivalli ve Nieminen, 2002; Bluth vd., 2017) toplumsal cinsiyet klişeleri kişilerin kendilik algılarını ve nasıl davranacaklarını belirler. Örneğin cinsiyetçi tutumlara sahip bireylerin bu klişelere paralel yüksek ya da düşük benlik imajı ve saldırganlık gibi olumsuz davranışlar geliştirme olasılığının yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada ABA orta düzeyde iken, GTCA'nın güçlü olması ve cinsiyetin erkek olmasının saldırganlığın tüm boyutlarını yordadığı gözlenmektedir. ETCA ile saldırganlığın düşmanlık ve

fiziksel boyutları arasında negatif yönlü bir ilişkiye rastlanması da yukarıdaki sonucu güçlendirmektedir.

Çalışmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet algı düzeyleri geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki boyutta ayrı ayrı analize dahil edilmiştir. Öğrencilerin ölçeğin GTCA boyutundan aldıkları puanların genel ortalaması ortalamanın altında kalırken, ETCA boyutunda aldıkları puanların genel ortalamasının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar örnekleme oluşturan öğrencilerin GTCA göre daha çok ETCA sahip öğrenciler olduğunu göstermektedir. Cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde erkeklerin geleneksel boyutta ortalamalarının kadınlardan daha yüksek olduğu, ancak eşitlikçi boyutta kadınların erkeklerden daha eşitlikçi olduğu gözlenmektedir. Ancak hem kadınların hem de erkeklerin ETCA boyutunda ortalamaları GTCA'na göre çok daha yüksektir. Ayrıca GTCA'nın cinsiyet, ETCA ve ABA ile ters yönlü bir korelasyonun olması da sonucu pekiştirmektedir. Diğer taraftan GTCA'nın düşmanlık ve fiziksel saldırganlık boyutu ile pozitif yönlü bir korelasyona sahip iken, bu iki boyut üzerindeki etki düzeyinin lojistik regresyon analizinde negatif yönlü bir ilişkiye ve etkiye dönüşmesi yukarıdaki yargımızı doğrulamaktadır. Hatta ETCA'nın cinsiyet ile pozitif, GTCA, düşmanlık ve fiziksel saldırganlık boyutları ile GTCA'nın aksine, negatif yönlü bir korelasyonunun olması, GTCA'nın bireylerin özellikle düşmanlık ve fiziksel saldırganlık eğilimleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Kısaca GTCA'nın güçlü olması ve erkek olmanın öğrencilerin akademik başarı, düşmanlık ve fiziksel saldırganlık eğilimlerini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Mevcut literatürde (Steinberg, 2007; Basow, 1992; Adams, 1995; Dökmen, 2014) toplumsal cinsiyete ilişkin kazanımların çocukluk döneminde başladığı, ancak ergenlik dönemin de çocukluktaki seyrinden daha farklı bir işleyiş gösterdiği belirtilmektedir. Örneğin, Hill ve Lynch (1983, s. 201), ergenlik döneminde, cinsiyete uygun davranışlar sergilenmesi için baskının, özellikle kız ergenler için arttığını ifade etmektedirler. "Cinsiyet kuvvetlendirme hipotezi" olarak bilinen bu düşünceye göre kız ve erkek ergenler arasında gözlemlenen cinsiyet farklılıklarının çoğu basmakalıp kadın-erkek davranışları göstermeleri yönündeki toplumsallaştırmanın hızlanmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Ergenlik dönemi ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yapılan diğer araştırmalarda da ergenlerin kadınlara ve erkeklere yüklenen toplumsal cinsiyet rollerine geleneksel pencereden bakmaya devam ettikleri bildirilmektedir (Oswald ve Lindstedt, 2006). Öte yandan son dönemde yapılan bazı karşılaştırmalı çalışmalar; ergenlikle birlikte daha karmaşık ve detaylı sosyal bilişsel becerilerin ortaya çıkmasına paralel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi algının, bu çalışmadan elde edilen verilere paralel, özellikle kadınlar arasında ve yine

kadınlar kadar güçlü olmasa bile erkekler arasında da kuvvetlenmeye başladığını (Lindberg, 2008) göstermektedir. Örneğin Katz ve Ksanskak (1994) da çalışmalarında geç ergenlik olarak gruplanan yaş dönemindeki ergenlerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine dair daha esnek bir tutuma sahip olduklarını; kızların da erkeklere göre daha esnek bir tutum gösterdiklerini bulmuşlardır.

Saldırganlığın dört alt boyutundan alınan puanların ortalamaları öğrencilerin ortalama üzerinde saldırgan eğilimlere sahip olduklarını ve bu eğilimlerinin güçlüden zayıfa doğru öfke, sözlü saldırganlık, düşmanlık ve fiziksel saldırganlık şeklinde sıralandığını göstermektedir. Bir başka ifade ile öğrenciler daha çok duygusal boyutta öfkeli ve araçsal boyutta sözlü saldırganlık eğilimlerine sahiptirler. Saldırganlık eğilimlerinin en zayıf olduğu boyut fiziksel saldırganlık boyutudur. Cinsiyetlere göre değerlendirildiğinde, erkeklerin öfke hariç, saldırganlığın diğer tüm boyutlarında kadınlardan daha yüksek ortalamalara sahip olduğu, kadınların sırasıyla en yüksek öfke ve düşmanlık, erkeklerin ise sırasıyla en yüksek sözlü saldırganlık ve düşmanlık boyutlarında saldırgan eğilimlere sahip oldukları gözlenmektedir. Bir başka ifade ile kadınlar saldırganlık eğilimlerini araçsal eylemlere dönüştürmeden, duygusal boyutta öfkeli ve bilişsel boyutta düşmanca eğilimler ile yaşamaktayken, erkeklerin saldırganlık eğilimlerini duygusal boyutta öfkeli yaşadıkları ve araçsal boyutta ise öfkelerini sözlü saldırgan eylemlere dönüştürdükleri gözlenmektedir. Buss ve Perry (1992, s.455) kendi çalışmalarında da öfke boyutunda cinsiyet farkı gözetmeksizin, erkeklerin kadınlardan sözlü saldırganlık ve düşmanlık boyutunda biraz daha yüksek, fakat fiziksel saldırganlık konusunda çok daha yüksek puanlar aldıklarını belirtmektedirler. Erkek olma bu çalışmada saldırganlığın öfke hariç diğer alt boyutlarının tamamı için yordayıcıdır. Konu üzerine yürütülen çalışmaların hemen hemen hepsinde fiziksel saldırganlık açısından bir cinsiyet farklılığı olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmalardan bazılarının da, bu farklılığın sadece fiziksel saldırganlık boyutunda erkeklerin lehine olduğu (Bernstein ve Gesn 1997; Harris ve Knight-Bohnhoff, 1996; Williams, Boyd, Cascardi,1996), bazılarının da ise çok düşük düzeyde de olsa sözel saldırganlık boyutunda erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlar elde ettiği sonucuna ulaşmışlardır (Archer ve Haigh 1997, Meesters, Muris, Bosma, Schouten, Beuving, 1996, Ramirez, Andreu, Fujihara, 2001, Nakano, 2001).

Regresyon analizinde, bağımsız değişkenler arasında bağımlı değişkene en çok etki edenleri seçerek regresyon modelini oluşturan adım adım regresyon analizi tercih edilmiştir. Analiz gereği öğrencilerin ayrı ayrı öfke, düşmanlık, sözlü ve fiziksel saldırganlık eğilimleri üzerinde cinsiyet, akademik başarı, geleneksel ve eşitlikçi toplumsal cinsiyet algılarının etki düzeyleri belirlenmeye çalışılmış,

GTCA ve ABA'nın saldırganlığın tüm boyutları üzerinde negatif etkiye sahip iki ortak değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre GTCA'nın zayıf olması ve ABA'nın güçlü olmasının öğrencilerin öfke, düşmanlık sözlü ve fiziksel saldırganlık eğilimlerini azalttığı, sadece fiziksel saldırganlık boyutunda cinsiyetin erkek olmasının fiziksel saldırganlığı pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Ancak, yapılan lojistik regresyon analizinde eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısının saldırganlığın hiçbir boyutu ile ilişkilendirilemediği, yani eşitlikçi toplumsal cinsiyet algısına sahip olmanın öğrenciyi duygusal, bilişsel ve araçsal boyutta saldırgan eğilimlerden koruduğu gözlenmektedir. Korelasyon analizinde ETCA ile saldırganlığın sadece düşmanlık ve fiziksel saldırganlık boyutları ile negatif bir ilişkiye rastlanması da bu yargımızı desteklemektedir.

Sonuç olarak, örnekleme giren öğrencilerin akademik anlamda orta düzeyde başarı algısına ve cinsiyet rolleri açısından yüksek düzeyde eşitlikçi tutumlara sahip oldukları, saldırganlık eğilimlerini ise daha çok öfke boyutunda yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca akademik başarı algısı boyutunda öğrencilerin kendilerini algılayış düzeylerinin zayıf olması ile cinsiyete ilişkin geleneksel tutumlarının güçlü olmasının ve cinsiyet açısından da erkek olmanın saldırganlığı özellikle öfke boyutunda yordadığı tespit edilmiştir. Öfke bireyin ihtiyaçlarının engellendiği ya da istemediği durumlarla karşılaştığında gösterdiği duygusal bir tepkidir. Örnekleme giren öğrencilerin daha çok bu yönde saldırgan tutumlar içinde olduklarının tespit edilmiş olması, içinde buldukları ve onları öfkeli olmaya iten koşulların daha derinlemesine çalışmalarla analiz edilmesi gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Zira bu çalışmada benliğin sadece akademik başarı alt boyutu çalışılmıştır. Oysa benliği toplumsal (kişilerarası) etkileşim süreci içerisinde inşa edilen, toplumsal sınavmalara açık, sürekli ve değişebilen bir sosyal varoluş hali, heterojen bir yapı olarak ele aldığımızda ve bireylerin çeşitli yaşam alanları karşısında kendilerini algılayış düzeylerinin farklı olabileceği düşünüldüğünde; ayrıca cinsiyetçi tutumlara sahip olmanın bireylerde düşük ya da yüksek benlik algısının gelişimine neden olarak saldırganlığa yol açabilen önemli bir risk faktörü olduğunun başka araştırmalarla tespit edilmiş olması da, saldırganlığın yordayıcıları olarak cinsiyetçi tutumların ve benliğin farklı boyutlarının ilişkisinin birlikte ele alınacağı başka çalışmalara da kapı aralamaktadır. Acaba geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet algıları ile benliğin farklı boyutları arasındaki ilişki üniversite öğrencilerinin saldırgan eğilimlerini ne yönde yordamaktadır? Örneğin akademik başarı algısı yanında arkadaşlık, aile ile ilişkiler, fiziksel görünüm, zeka, fiziksel sağlık ve yakın ilişki boyutlarında kendilik algıları cinsiyetçi tutumlar dahilinde saldırgan eğilimleri duygusal, bilişsel ya da araçsal hangi boyutlarda daha fazla etkilemektedir?

Literatür taramasında üniversite öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri üzerinde benlik ve toplumsal cinsiyet algılarının birlikte ve alt boyutları açısından değerlendirildiği başka bir çalışmaya rastlamamıştır. Bu nedenle bu araştırmada ulaşılan sonuçların gelecekte yapılacak benzer araştırma ve çalışmalara kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Kaynakça

- Adams, J. F. (1995). *Ergenliği anlamak*. (Yayına Haz: B. Onur), Ankara: İmge Kitabevi.
- Altınova H. H., & Duyan V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9-24
- Archer J, Haigh AM (1997). Beliefs about aggression among male and female prisoners. *Aggress Behav*, 23: 605–415.
- Bacchini D, Licenziati Mr, Affuso G, Garrasi A, Corciulo N, Driul D, Et Al. (2017). The Interplay among BMI z-score, peer victimization, and self-concept in outpatient children and adolescents with overweight or obesity. *Child Obes*, 13, 42–249. Published Online:1 Jun 2017 <https://doi.org/10.1089/Chi.2016.0139>
- Baumeister, R., Smart, L., & Boden, J. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review*, 103(1), 5–33. Doi:10.1037/0033-295x.103.1.5
- Berg, C.J., Snyder, C. R. (2010). Assessing self-perceptions of college students across life domains: Development and validation of the self-theory scale. *College Student Journal*, 44, 952-969.
- Bernstein, I. H, Gesn PR (1997). On the dimensionality of the Buss/Perry Aggression Questionnaire. *Behav. Res Ther*, 35: 563–8.
- Blackstone, A. (2003). Gender roles and society. Julia R. Miller, Richard M. Lerner, and Lawrence B. Schiamberg (Eds.). *Human Ecology: An encyclopedia of children, families, communities, and environments*, (ss, 335-338). Santa Barbara: Abc-Clio. Isbn 1-57607-852-3. Erişim Tarihi: 3.5.2022 <https://www.Plannedparenthood.org/Learn/Gender-Identity/Sex-Gender-Identity/What-Are-Gender-Roles-And-Stereotypes>
- Bluth ,K., Campo, R.A., Futch ,W.S., Gaylord ,S.A. (2017). Age and gender differences in the associations of self-compassion and emotional well-being in a large adolescent sample. *J. Youth Adolescenc*. 46, 840-853 Doi 10.1007/S10964-016-0567-2
- Brown, J., Dutton, K. (1995). The thrill of victory, the complexity of defeat. self-esteem and people's emotional reactions to success nd failure. *Journal of Personality And Social Psychology*, 68, 712-722.
- Bushman, B.J. and Huesmann, L.R. (2010). Aggression. Fiske, S.T., Gilbert, D.T. and Lindzey, G.,(Eds.), *Handbook of social psycholog.*, New York: John Wiley & Sons, 5,833-863.ErişimTarihi:02.05.2022 <http://dx.doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy002023>

- Buss, A. H. & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *J Pers Soc Psych*, 63, 4529.
- Byrne, D. (1974). *An Introduction to personality*. (2nd Edition), New Jersey: Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs.
- Cross, S. E., Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *psychological bulletin*, 122, 1, 5-37.
- Deaux, K., & Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*, 94(3), 369– 389. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.369>
- Dökmen, Z. (2004). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Esen, E., Öztürk B., Siyez, D.M. (2018). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği ergen formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6, (12), 6: 143-173, Doi: 10.7816/Nesne-06-12-08
- Esnaola, I., Elosua, P. & Freeman, J. (2018). Internal structure of academic self-concept through the self-description questionnaire 11-short (SDQ11-S). *Learning and individual differences*, 62, 174–179. Erşim tarihi: 10.04.2022. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2018.02.006>
- Estevez, E., Murgui, S., Musitu, G., Moreno, D. (2008). Adolescent aggression: effects of gender and family and school environments. *Journal of Adolescence*, 31, 433-450. Doi: 10.1016/J.Adolescence.2007.09.007.
- Epstein, S. (1973). The self-concept revisited or the self-concept revisited or a theory of a theory. *American Psychologist*, 28, 404-414.
- Falkenbach, D. M, Howe, J.R & Falki M. (2013). Using self-esteem to disaggregate psychopathy, narcissism, and aggression. *Personality and Individual Differences*, 54,7, 815–820.
- Fleming, J. S. & Courtney, B. E. (1984). The dimensionality of self-esteem hierarchical facet model for revised measurement scales. *Jou. of Personality and Social Psychology*, 46, 404-421.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (7. Baskı), (Yayına Haz.:B.Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Garnefski, N. (2000). Age differences in depressive symptoms, antisocial behavior, and negative perceptions of family, school and peers among adolescents. *J Am Acad Child Psy*, 39, 1175-1181.
- Harris, M. B. & Knight-Bohnhoff, K. (1996). Gender and aggression II: Personal aggressiveness. *Sex Roles*, 35(1-2): 27-42.
- Hazel M. & Wurf, E., (1987). The dynamic self-concept: A social psychological perspective *Ann. Rev. Psychol.* 38, 299-337.
- Hill J. P. & Lynch M. E. (1983). The intensification of gender-related role expectations during early adolescence: Biological and psychosocial perspectives. J. Brooks-Gunn and Anne Petersen (Eds.), *Girls at Puberty* New York: Springer Science+Business Media, 10, 01-228

- Ifeanacho, N. C. & Emmanuel N. E. (2017). Effects of self-esteem and gender on aggressive behavior among adolescents. *J Psychology*, 8, 2, 61-67 Doi: 10.1080/09764224.2017.1336322
- Kernis, M. H., Brockner J., Frankel B. S. (1989). Self-Esteem and Reactions To Failure: The Mediating Role of Overgeneralization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 4, 707–714. Erişim tarihi: 11.04.2022. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.4.707>
- Kernis, M. H., Cornell D. P., Sun C. R., Berry A & Harlow T. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: the importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 6, 1190–1204.
- Madran, A. D. (2012). Buss-perry saldırganlık ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23.
- Markus, H. R. & Kitayama S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224–253.
- Marsh, H. W., Barnes, J. & Hocevar, D. (1985). Self-other agreement on multidimensional self-concept ratings: Factor analysis ve multitrait multimethod analysis. *Jou. of Personality and Social Psychology*, 49: 1360-1377.
- Matsumoto, D., Juang L. (2008). *Culture & Psychology*. Belmont.Thomson-Wadsworth.
- Mead, G. H. (1972). *Mind, self, and society*. C. W. Morris (Ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Meesters, C., Muris, P., Bosma, H. Schouten, E., Beuving, S. (1996). Psychometric evaluation of the Dutch version of the Aggression Questionnaire. *Behav Res Ther*. 34(10):839-43. doi: 10.1016/0005-7967(96)00065-4.
- Nakano, K. (2001). Psychometric evaluation on the Japanese adaptation of the aggression questionnaire. *Behav Res Ther*, 39: 853–8.
- Oakley, A. (1985). *Sex, gender and society: Towards A New Society*. USA: Arena.
- Muller D., Bushman B.J., Subra B, Ceaux E. (2012). Are people more aggressive when they are worse off or better off than others? *Journal of Social Psychological and Personality Science*, 3, 6, 753-759.
- Pawlowski, W. & Hamilton, G. (2008). Talking to your adolescent about stds, hiv, & sex. stages of adolescent development retrieved. Erişim tarihi: 5.10.2021 <http://www.Proyectoideas.Jsi.Com/Docs/Occ%20notes%20feb.%202008.Pdf>
- Ramirez, J. M., Andreu J. M. & Fujihara, T. (2001). Cultural sex differences in aggression: A comparison between Japanese and Spanish students using two different inventories. *Aggress Behav*, 27: 313–22.
- Rice, K.G & Mulkeen P. (1995). Relationship with parents and peers: A longitudinal study of adolescent intimacy. *Adolescent Res*, 10, 338-357.
- Rosenthal, S. A., Montoya R. M., Ridings L. E., Rieck S. M. & Hooley J. M. (2011). Further evidence of the narcissistic personality inventory's validity problems: A meta-analytic investigation-response to Miller, Maples, and Campbell (this issue). *Journal of Research in Personality*, 45, 408-416.

Salmivalli, C. & Nieminen E. (2002). Proactive and reactive aggression among school bullies, victims, and bully-victims, *Aggressive Behavior* 28, 1, 30 – 44. Doi: 10.1002/Ab.90004

Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Yayıma Haz.: F.Çok). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Taylor, G., Spencer, S. (2004). *Introduction. Social identities: Multidisciplinary approaches*. Taylor Gary and Steve Spencer (Eds.), (ss,1-14). London and Newyork: Routledge Taylor & Francis Group.

Turner, H. A., Shattuck, A., Finkelhor, D. & Hamby, S. (2017). Effects of Poly-Victimization on Adolescent Social Support, Self-Concept, and Psychological Distress. *J Interpers Violence*, 32, 755–780. Erişim tarihi 12.01.2022, <https://doi.org/10.1177/0886260515586376> Pmid: 26033616

Uz, İ., Kemmelmair M., Paksoy C. & Krumov K. (2018). Kültürlerarası bağlamda cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin başarı motivasyonu üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, Haziran, 3, 81,1-20.

Williams TY, Boyd JC, Cascardi MA ve ark. (1996). Factor structure and convergent validity of the Aggression Questionnaire in an offender population. *Psychol Assessment*, 8: 398-403.

Walker, J.S. & Bright J.A. (2009). False inflated self-esteem and violence: asystematic review and cognitive model. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 20, 1– 32.

Vermerien, R., Bogaerts J., Ruchkin V., Deboutte D. & Schwab-Stone M. (2004). Subtypes of self-conceptin adolescent violent and property offenders. *J Child Psychol Psych*, 45, 405-411.

Verona, E., Javdani S. & Sprague J. (2011). Comparing factor structures of adolescent psychopathology. *Psychological Assessment*. 23, 2, 545–51. <https://doi.org/10.1037/a0022055>

Yavuzer, Y., Karataş Z. & Polat-Demir B. (2017). Benlik kuramı ölçeğinin Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Derg* 18, 2, 161-168.

Yudulmaz, S. (2022). Saldırganlığın Yordayıcıları: Benlik İstikrarsızlığı, SosyoDemografik ve Ailesel Faktörlerle İlişkisi “Türkiye Örneği”. *Sosyoloji Dergisi*, 43, 1-21.